
પ્રવચન નં. ૧૦૪, શ્લોક-૧૩૧-૧૩૨, ગાથા-૯૮, બુધવાર, માગશર વદ ૯,
તા.૧૨-૧૨-૧૯૭૯

૧૩૧મો કળશ છે. પ્રત્યાખ્યાન અધિકાર છે. પ્રત્યાખ્યાન-પચ્ચખાશ કોને કહેવું?

નિર્લ્લંઘં નિરુપદ્રવં નિરુપમં નિત્યં નિજાત્મોદ્ભવં
નાન્યદ્રવ્યવિભાવનોદ્ભવમિદં શર્મામૃતં નિર્મલમ્ ।
પીત્વા યઃ સુકૃતાત્મકઃ સુકૃતમપ્યેતદ્વિહાયાધુના
પ્રાપ્નોતિ સ્ફુટમદ્વિતીયમતુલં ચિન્માત્રચિંતામણિમ્ ॥૧૩૧॥

થોડી ઝીણી વાત છે. ધર્માએ શું કરવું? કે ધર્માએ પ્રથમ આત્મા જે આનંદસ્વરૂપ છે, એનો પહેલા અનુભવ કરવો, સમ્યગ્દર્શન કરવું. એ વાત છે. પ્રથમમાં પ્રથમ આત્મા આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ છે. અતીન્દ્રિય અનંતજ્ઞાનસ્વરૂપ છે, એનો પ્રથમમાં પ્રથમ અનુભવ કરીને સમ્યગ્દર્શનની પ્રતીતિ કરવી. પછી અંદરમાં સ્થિર થવું. પ્રત્યાખ્યાન-પ્રત્યાખ્યાન છે ને? સ્વરૂપમાં સ્થિર થવું. અતીન્દ્રિય આનંદનો ઉગ્ર સ્વાદ લેવો. અતીન્દ્રિય આનંદનો

ઉગ્ર સ્વાદ લેવો એ પરચ્યાજાણ-પ્રત્યાખ્યાન છે. એ વાત જુદી છે. જગતથી બીજી વાત છે. આ પ્રત્યાખ્યાન છે.

અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા. આત્મા ત્રિકાળીધ્રુવ અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ જ છે. એનો પ્રથમ અનુભવ કરીને સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરવું અને પછી સ્વરૂપના આનંદમાં લીન રહેવું, એનું નામ પ્રત્યાખ્યાન કહેવામાં આવે છે. એ કહે છે, કે 'દ્વંદ્વ રહિત,...' જેમાં દ્વંદ્વ નહિ. બે નહીં. એકરૂપ ચૈતન્યરૂપ. જેમાં ગુણ અને પર્યાય એવો ભેદ પણ નથી. એવી અભેદ દૃષ્ટિ પ્રથમ કરવી. જેને સમ્યગ્દર્શન કરવું છે એને... આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ સૂક્ષ્મ છે. લોકોએ બહારમાં કાંઈક મનાવ્યો છે.

આ તો વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ, જિનેશ્વરદેવ પરમાત્મા, એના મુખેથી નીકળેલી વાણી છે. એ કહે છે, કે 'દ્વંદ્વ રહિત,...' આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે અને પર્યાયસહિત છે એવા દ્વંદ્વ, બેપણું પણ નથી. આહાહા...! આવી બહુ ઝીણી વાત છે. 'નિરુપદ્રવં' 'ઉપદ્રવ રહિત,...' છે. એમાં કોઈ પુણ્ય-પાપનો જે વિકલ્પ છે, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, કામ, ક્રોધના પરિણામ એ ઉપદ્રવ છે. આહાહા...! રાગ છે, કલેશ છે. એ ઉપદ્રવરહિત પ્રભુઆત્મા અંદર છે. આવી વાત છે. આહાહા...!

નિર્દ્વંદ્વ 'દ્વંદ્વ રહિત, ઉપદ્રવ રહિત,...' ઉપમા રહિત, કોની ઉપમા? એ વસ્તુ સ્વભાવ અંદર ચૈતન્યમૂર્તિ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, ચૈતન્યચમત્કારથી ભરેલો ભગવાન! એને કોની ઉપમા આપવી? એવો આત્મા અંદર છે. કાલે એવી વાત આવી. અમૃત પીઓ. એવો આત્મા છે એનું અમૃત પીવો. એ અમૃતસ્વરૂપ છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદ અમૃત. અતીન્દ્રિય આનંદ અમૃત. એ સ્વરૂપ એનું છે. ત્રિકાળી સચ્ચિદાનંદ ધ્રુવ છે. આકરું પડે, ભાઈ! શું થાય? લોકો વ્યવહારમાં બહુ રચ્યા પચ્યા રહે. એને આ નિશ્ચય એવો આકરો લાગે. પ્રભુ! માર્ગ તો આ છે.

ઉપમા રહિત 'નિત્ય,...' વસ્તુ નિત્ય ધ્રુવ છે. પર્યાયને લક્ષમાં ન લેતા નિત્યાનંદ ધ્રુવ. ધ્રુવ નિત્યાનંદ પ્રભુને લક્ષમાં લેવું, લક્ષમાં લે છે પર્યાય. પણ પર્યાય ધ્રુવને લક્ષમાં લે છે. આહાહા...! 'નિત્ય, નિજ આત્માથી ઉત્પન્ન થતા,...' નિજ આત્માથી ઉત્પન્ન થતા આનંદ. આત્મા અમૃત આનંદ અતીન્દ્રિય સ્વરૂપથી ભર્યો છે. એ અમૃતનો અનુભવ કરવો, અમૃતના આનંદનું વેદન કરવું, એનાથી ઉત્પન્ન થયેલો આનંદ 'અન્ય દ્રવ્યની વિભાવનાથી (—અન્ય દ્રવ્યો સંબંધી વિકલ્પો કરવાથી) નહિ ઉત્પન્ન થતા—...' આહાહા...! એમાં અંતરદૃષ્ટિ હોવાથી અંતર વસ્તુ ચૈતન્ય ચમત્કારી ભગવાન બિરાજમાન છે. એની દૃષ્ટિ કરવાથી, આશ્રય કરવાથી અન્ય દ્રવ્યનો આશ્રય છૂટી જાય છે.

'અન્ય દ્રવ્યની વિભાવનાથી (—અન્ય દ્રવ્યો સંબંધી વિકલ્પો કરવાથી) નહિ ઉત્પન્ન થતા—' આહાહા...! આ પરચ્યાજાણ. સૂક્ષ્મ વાત છે, ભાઈ! દિગંબર મુનિરાજ 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' કહે છે. 'કુંદકુંદાર્ય' 'અમૃતચંદ્રાર્ય' 'પદ્મપ્રભમલધારીદેવ' એ કહે છે. બધા દિગંબર મુનિ

એક જ વાત કહે છે. દિગંબર મુનિઓ એક જ વાત બધા કરે છે. એવી વાત બીજે ક્યાંય છે નહિ. આહાહા...! વાત સાંભળવી કઠણ પડે. કહે છે, કે 'અન્ય દ્રવ્યની વિભાવનાથી (-અન્ય દ્રવ્યો સંબંધી વિકલ્પો કરવાથી)...' દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર એ વિકલ્પથી રહિત ઉત્પન્ન થતો વિકાર... આહાહા...!

'એવા આ નિર્મળ સુખામૃતને પીને...' આહાહા...! આ પરચખાણ છે ને? સાચું પરચખાણ એને કહે છે, સાચું પ્રતિક્રમણ એને કહે છે, સાચી વંદના પણ એને કહે છે. આત્મા નિર્દ્વંદ, નિરુપદ્રવ, ઉપમા રહિત નિત્ય એવા આનંદના સુખામૃતને... છે? 'એવા આ નિર્મળ સુખામૃતને પીને...' આહાહા...! અનાદિથી પુણ્ય અને પાપ, દયા અને દાન, વ્રત અને ભક્તિ, કામ અને ક્રોધ એ બધા રાગ છે. રાગને પીને એ દુઃખી છે. એ રાગ છે એ દુઃખ છે. આહાહા...!

તો કહે છે, કે તારે જો પ્રત્યાખ્યાન કરવું હોય, તો અમૃતને પી. એ સુખ-દુઃખની કલ્પનામાં શુભાશુભરાગ, એનાથી રહિત થઈને. છે? 'નિર્મળ સુખામૃતને પીને...' આહાહા...! ભગવાન આત્મા વસ્તુ છે, સત્તા છે, અસ્તિત્વ છે. એમાં તો અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને અતીન્દ્રિય વીતરાગતા ભરી છે. એમાં કોઈ પુણ્ય-પાપ અને દયા-દાનનો વિકલ્પ નથી. આ તત્ત્વ ભિન્ન છે. એ તત્ત્વ ભિન્ન છે. આહાહા...! તો જેણે સાચું પરચખાણ કરવું હોય. પરચખાણ કહે છે? હિન્દીમાં પરચખાણ કહે? શું? પ્રત્યાખ્યાન. સાચું પ્રત્યાખ્યાન કરવું હોય તેમણે પહેલા આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે, એની દૃષ્ટિ કરીને આત્માનો સ્વાદ લેવો. અને સ્વાદ અંશે લેવો એ સમ્યગ્દર્શન છે. આહાહા...! અને એ સ્વાદ 'સુખામૃતને...' જુઓ! 'નિર્મળ સુખામૃતને પીને...' આહાહા...! નિર્મળ અમૃતનો કુંભ-ઘડો ભર્યો છે. આત્મા અમૃતનો કુંભ ભર્યો છે. એ સ્વરૂપની દૃષ્ટિ કરીને દ્વંદ્વપણું, ઉપદ્રવપણું, નિત્ય ઉપમા રહિત ચીજ છે, એ સુખામૃતને પીને. સુખામૃતને પી, નિર્વિકલ્પ આનંદને પીવે એ પરચખાણ છે. આહાહા...! કોઈ દિ' સાંભળ્યું ન હોય. આવું પરચખાણ! ઓલો ... સેવવા પરચખાણ. હાથ જોડીને લઈ લે. બાપુ! એવું તો અનંતવાર કર્યું. એ બધું રાગની ક્રિયા છે. એ પ્રત્યાખ્યાન નથી. આહાહા...!

અંદર છે કે નહિ? શું લખ્યું છે? 'એવા...' એવા કેવા? કે નિરુપદ્રવ ચૈતન્યભગવાન અને અન્યદ્રવ્ય વિકલ્પથી રહિત 'એવા આ નિર્મળ સુખામૃતને...' આહાહા...! એવા નિર્મળ આનંદરૂપી સુખ, અતીન્દ્રિય આનંદના અમૃતનો અનુભવ કરીને, પીને, નિર્વિકલ્પના...જો અનાદિથી રાગ, દયા, દાન અને પુણ્ય-પાપ પીધા છે, એ તો વિકાર છે. આહાહા...! 'યશપાલજી'! આકરું કામ છે. શુભભાવને અહીં ઝેર કહ્યા છે, દુઃખ-દુઃખ કહ્યું. આત્માનું સુખ... કળશ છે ને? ૧૩૧મો કળશ છે. આમાં અંદર લખ્યું છે. છે? શું લખ્યું?

પ્રભુ! તારે કામ કરવું હોય તો, પ્રભુ! તારે આ કરવાનું છે. આહાહા...! 'આવા...' કેવા? નિરુપદ્રવસ્વરૂપ ભગવાન ચૈતન્ય આનંદકંદ છે, અન્યદ્રવ્યના વિકલ્પથી રહિત એવા આત્માને... આહાહા...! હજી તો આત્મા એટલે શું એની ખબર ન મળે. 'એવા આ નિર્મળ

સુખામૃતને પીને...' નિર્મળ આનંદ ભગવાન સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, સર્વજ્ઞજિનેશ્વરે જે આત્મા કહ્યો એ. વીતરાગ સિવાય કોઈ આત્મા કહે છે એ બધા જાણ્યા વિના કહે છે. કોઈને ખબર નથી. સર્વજ્ઞ સિવાય કોઈને ખબર નથી. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જિનેશ્વરદેવ મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. વર્તમાન મોજુદ છે. સમ્મેદશિખર સીમંધર ભગવાન મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. એની આ વાણી છે. 'કુંદકુંદાચાર્ય' ત્યાં ગયા હતા. આઠ દિવસ ત્યાં રહ્યા. ત્યાંથી આવીને આ બનાવ્યું. અને એનો ભાવ બધા મુનિઓએ લીધો. આહાહા..! 'કુંદકુંદાચાર્ય' મુનિ તો એમ કહે છે, કે આ પુસ્તક તો મારા માટે બનાવ્યું છે. લોકો સમજે કે ન સમજે, મેં તો મારા માટે બનાવ્યું છે. આહાહા..! ઝીણી વાત બહુ, ભગવાન!

'એવા...' એટલે એવા કેવા? કે નિરૂપદ્રવ, દ્વંદ્વરહિત, ઉપમારહિત એવા નિર્મળાનંદ પ્રભુ! અન્યદ્રવના વિકલ્પથી રહિત, અન્ય પદાર્થના લક્ષથી રહિત, પોતાના આત્મામાં 'આ નિર્મળ સુખામૃત...' નિર્મળ આનંદના અમૃતને પીને... આહાહા..! 'યશપાલજી' આવી વાત છે. એમાં છે? આ 'સોનગઢ'નું નથી ને? આ દિગંબર સંતોનું છે. આ મહાદિગંબર સંતો 'કુંદકુંદાચાર્ય', 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ', 'અમૃતચંદ્રાચાર્ય', 'પૂજ્યપાદસ્વામી' મહાદિગંબર સંત, પરમેષ્ટી, ભગવંત એ જે કહે છે એ કહે છે. આહાહા..! ઝીણી પડે, પ્રભુ! પ્રભુ તરીકે તો બોલાવે છે. હે પ્રભુ! તારી અંદરમાં એવી ચીજ પડી છે એ અમૃતથી ભરેલી છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો પૂર્ણ સરોવર-સાગર છે. એ તરફ લક્ષ કરીને એનું સુખામૃત પી. એ આનંદના અમૃત ભર્યા છે એને પી. થોડું પી. આહાહા..! આવી વાતું છે. આવું તો સાંભળ્યું ન હોય. સુખામૃતને પીએ. 'છોટાભાઈ'! શું કીધું આ? અનંત સુખામૃતને પી એમ કહે છે.

પ્રભુ! તું આ આત્મા છો ને, પ્રભુ! પ્રભુ! તારામાં તો અતીન્દ્રિય આનંદ ભર્યો છે ને નાથ. આહાહા..! આ તારા સિવાયના અન્યદ્રવ્ય તરફનું લક્ષ છોડી દે. એના તરફના દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ આદિના શુભ અને અશુભ જેટલા વિકલ્પો આવે એ બધા દુઃખરૂપ છે. હમણા કહેશે. આહાહા..! 'આ નિર્મળ સુખામૃતને પીને (-એ સુખામૃતના સ્વાદ પાસે...' સુખામૃતના સ્વાદની નજીક 'સુકૃત પણ દુઃખરૂપ લાગવાથી)...' છે? એ દયા, દાન, પંચમહાવ્રતના પરિણામ રાગ છે, દુઃખ છે. અરે..! કોણ માને? બહારની ક્રિયા કરે અને છોડે એટલે થઈ ગયો ધર્મ. બાપુ! ધર્મ કોઈ બીજી ચીજ છે. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથનો ધર્મ કોઈ જુદી જાત છે. આહાહા..! શું કીધું?

એ પ્રભુ! સુખરૂપ, અતીન્દ્રિય આનંદરૂપ, એને પીને '(-એ સુખામૃતના સ્વાદ પાસે...' અમૃતના આનંદના સ્વાદની આગળ 'સુકૃત...' દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, તપ, પૂજા એ સુકૃત 'પણ દુઃખરૂપ લાગવાથી...' એ રાગ છે, એ વિકલ્પ છે, એ વિકાર છે, વિભાવ છે, એ આત્માના અતીન્દ્રિય સુખામૃતની પાસે આ રાગ દુઃખરૂપ લાગવાથી... આહાહા..! અહીં તો

હજી સંસારમાં બાયડી, છોકરા, ધંધો, પૈસો જાણે પાંચ-પચ્ચીસ પેદા થાય એટલે સુખી છીએ. અમે સુખી છીએ. ધૂળમાં સુખી નથી. સુખ ક્યાં હતું? આત્મા સુખ છે. અતીન્દ્રિય આનંદથી ભર્યો છે. સચ્ચિદાનંદ. સત્ છે. ચિદ્ જ્ઞાન અને આનંદથી પરિપૂર્ણ ભરેલા છે. એ સુખામૃતના સ્વાદની આગળ એ સુકૃત- દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજાના ભાવ પણ દુઃખરૂપ છે. અંદર છે? આવો આકરો માર્ગ છે, ભાઈ! આહાહા..!

વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ, એનો કહેલો ધર્મ. વીતરાગનો ધર્મ તો વીતરાગભાવથી હોય કે રાગભાવથી હોય? જૈનપરમેશ્વર તો વીતરાગ છે. ત્યારે એની વાણીમાં વીતરાગતા આવે કે રાગ આવે છે? રાગ આવે છે તો રાગ જાણવા માટે છે. છે એમ જાણવા માટે. પણ દુઃખરૂપ છે એમ જાણવા માટે આવે છે. આહાહા..! આવી વાત છે. આ બધા દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ માને છે ને? એ ધર્મ માનતા હતા ને એ. એ શું બધા માનતા હતા ને. અમે પણ એમાં હતા ને. આહાહા..! દુકાન ઉપર પણ એ માનતા. પડિક્કમણા કરીએ. આ તો પોણોસો વર્ષ પહેલાની વાત. પોણોસો વર્ષ પહેલાની વાત છે. અત્યારે ૮૦ વર્ષ થયા. ૮૦-૮૦. સોમાં દસ ઓછા. એ વખતે પડિક્કમણા કરીને માનીએ કે ધર્મ થઈ ગયો લ્યો. પડિક્કમણા કરીને પછી એમાં બોલીએ, ‘જુઓ રે જુઓ રે જૈનો કેવા વ્રતધારી.’ એમ બોલતા. હું બોલતો બધા દુકાને સાંભળે. કેવા વ્રતધારી! કેવા વ્રતધારી પછી કાંઈક હતું. આહાહા..! આ કહે ‘કેવા વ્રતધારી? આગે વરે શ્રી વનહારી’ એ વ્રતથી. એમ માનતા. આહાહા..!

અહીં કહે છે, કે આત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદના સમ્યગ્દર્શન આગળ અને આત્મામાં સમ્યગ્જ્ઞાન અને સ્વાદની આગળ, એ સુકૃત દયા, દાનના વ્રત પણ દુઃખરૂપ છે. દુઃખરૂપ છે. આકરું લાગે. વાદ-વિવાદ કરવા જાય તો પાર આવે એવું નથી. વાદ કરો.. વાદ કરો.. શેના વાદ કરે? ભાઈ! અમૃતનો સાગર છો, નાથ! જેટલા વિકલ્પ વૃત્તિઓ ઊઠે. પરદ્રવ્ય તરફની જેટલી વૃત્તિઓ ઊઠે એ બધી દુઃખરૂપ છે. દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! એ પંચમહાવ્રતના પરિણામ આસ્રવ દુઃખરૂપ છે, ભગવાનની ભક્તિનો રાગ દુઃખરૂપ છે. આવે. અશુભથી બચવા આવે પણ છે દુઃખરૂપ. આહાહા..! છે બંધનું કારણ. આવે. પૂર્ણવીતરાગતા ન થાય ત્યાં સુધી સમ્યગ્દર્શનની દષ્ટિ આત્મા ઉપર, પોતા ઉપર, અનુભવ હોવા છતાં, વીતરાગ ન હોય તો રાગ આવે પણ એને જ્ઞાની બંધનું કારણ જાણે છે, એ દુઃખરૂપ છે. એ ધર્મ નથી. આહાહા..! સાંભળવું કઠણ પડે. શું કીધું?

‘(-એ સુખામૃતના સ્વાદ પાસે...’ અતીન્દ્રિય સુખના સ્વાદની આગળ ‘સુકૃત...’ સુકૃત- શુભભાવ. સુકૃત એટલે શુભભાવ. દયાનો, દાનનો, ભક્તિનો, વ્રતનો, જાત્રાનો, પૂજાનો, ભગવાનના નામસ્મરણનો ભાવ એ બધું દુઃખરૂપ છે. અરે..રે..! ક્યાં સાંભળે? આખી વાત બીજે ચડી ગઈ. બીજે પાટે ચડી ગઈ. સંસારને પાટે. રાગથી ધર્મ મનાવ્યો. રાગ કરો.. રાગ કરો. કરતા કરતા બધું થશે. વ્યવહાર કરો અને દુઃખ કરો. દુઃખ કરતા-કરતા સુખ મળશે.

દુઃખ છે ને? આહાહા...! બધી ખોટી વાત છે. ઓહોહો...!

સુખામૃતને પીને, 'જે જીવ સુકૃતાત્મક છે...' છે? નીચે 'સુકૃતવાળો; શુભકૃત્યવાળો;...' શુભ-શુભ. એ ભક્તિ, દાન, દયા, વ્રત, અપવાસ વગેરે શુભભાવ. 'શુભકૃત્યવાળો; પુણ્યકર્મવાળો; શુભ ભાવવાળો.' જે ભાવ શુભભાવવાળા છે 'તે હવે એ સુકૃતને પણ છોડીને...' આહાહા...! આમાં કાંઈ બોલાય એવું નથી. આની ના પડાય એવું નથી. આહાહા...! 'એ સુકૃતને પણ છોડીને...' છે? અંદર સંસ્કૃતમાં-પાઠમાં છે. 'સુકૃતમ્યેતદ્વિહાયાધુના' ત્રીજા પદમાં છે. આહાહા...! હોય તો એને છોડીને અંદર શુદ્ધસ્વરૂપમાં આવ. ભગવાન શુદ્ધસ્વરૂપ છે, અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ છે ત્યાં આવ, તેના આનંદને પી. એ આનંદના સ્વાદ આગળ તને સુકૃત પણ દુઃખરૂપ લાગે. તારો શુભભાવ, આનંદના અનુભવ આગળ, સમકિતના અનુભવ આગળ એ શુભભાવ પણ દુઃખરૂપ લાગશે. આહાહા...! હવે આવું. શુભભાવનું મીંડુ વાળવું બધું. આહાહા...! આવે, હોય પણ એને દુઃખરૂપ લાગે. હેય છે.

આત્માનો અનુભવ, સ્વાદ એ એક જ ઉપાદેય અને આદરણીય છે. આહાહા...! આવી વાત સાંભળતા જૂના આગ્રહીવાળાને આકરું પડે. એ સંપ્રદાયમાં માન્યું હોય અને એ બધા મનાવે છે. આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો... આ કરો... ભગવાન એમ કહે છે કે એ કરો... કરો... કરો... ત્યાં મરવાનું છે. રાગ કરો એમાં આત્મા મરે છે. આહાહા...! રાગ કરવો એટલે દુઃખને કરવું, એમાં સુખનું મરણ થાય છે. આહાહા...! શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... ભગવાન શાંતિનો સાગર, પ્રભુ તો શાંતિનો સાગર છે, એના અનુભવ આગળ રાગ છે એ અશાંતિ અને દુઃખરૂપ લાગે. આહાહા...! આવી વાતું છે. કહો, 'શાંતિભાઈ'!

શુભભાવ દુઃખરૂપ. સાંભળતા આકરું પડે. આહાહા...! માર્ગ આ છે, ભાઈ! પ્રભુનો વીતરાગમાર્ગ, જિનેશ્વર પરમેશ્વરનો માર્ગ તો આ છે. એમાં કાંઈ પણ ઓછું, અધિક, વિપરીત કરશે તો મિથ્યાત્વ થશે. આહાહા...! ઓહોહો...! 'સુકૃત પણ દુઃખરૂપ લાગવાથી, જે જીવ સુકૃતાત્મક...' સુકૃતસ્વરૂપ, શુભભાવ 'તે હવે એ સુકૃતને પણ છોડીને...' જો તારે પ્રત્યાખ્યાન કરવું હોય, પરચ્યાજ કરવું હોય તો શુભભાવને છોડીને અંદર સ્થિર થાય તે પરચ્યાજ છે. શુભભાવ તો અપચ્યાજ છે. આહાહા...! રતિ ઊઠે, મને આ કરો... આ કરો. એ ભાવ અપ્રત્યાખ્યાન છે. આહાહા...! આવી વાત! ગળે ઉતરવી. આ અધિકાર ક્યો ચાલે છે? ઉપર છે નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન. નિશ્ચય-પ્રત્યાખ્યાન એને કહે છે, કે પોતાના નિત્યાનંદનો સ્વાદ લઈને શુભભાવ જે વિકાર અને દુઃખ છે એને છોડ અને સ્વરૂપમાં લીનતા કર એ પ્રત્યાખ્યાન છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો વિશેષ સ્વાદ લે એ પ્રત્યાખ્યાન છે. આહાહા...! આવી વ્યાખ્યા કોઈ દિ' સાંભળી ન હોય. બહારથી આ જાત્રા કરીએ. ગીરનારની જાત્રા, સમ્મેદશીખરની જાત્રા. થઈ ગયો ધર્મ.

અહીં કહે છે, કે એ બધું પરદ્રવ્ય તરફનું લક્ષ્ય છે એટલો બધો વિકાર છે, શુભરાગ

છે. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, ધંધા તરફનું લક્ષ છે એ પાપભાવ છે. દેવ-ગુરુ-ધર્મ પ્રત્યેનું લક્ષ છે એ પુણ્યભાવ છે. પણ બંને ભાવ બંધનું કારણ છે. આહાહા...! 'એ સુકૃતને પણ છોડીને...' પણ કેમ કહ્યું? કે અશુભ તો છોડ. હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ, વાસના, એ તો પાપ છે. એ તો છોડ. પણ આ સુકૃત, શુભભાવ, દયા, દાન એ પણ છોડ. તો પ્રત્યાખ્યાન થશે. આવી વાત હવે. અને 'અદ્વિતીય અતુલ ચૈતન્યમાત્ર-ચિંતામણિને સ્ફુટપણે (-પ્રગટપણે) પ્રાપ્ત કરે છે.' આહાહા...! શું કહે છે?

ભગવાન આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપનો અનુભવ કરતા એ પ્રગટ અનુભવ થાય છે. પ્રગટ છે ને? '(-પ્રગટપણે) પ્રાપ્ત કરે છે.' પ્રગટપણે આત્માને પર્યાયમાં પ્રાપ્ત કરે છે. આહાહા...! રાગ અને પુણ્ય અને પાપના ભાવ જે અનાદિથી પ્રગટપણે કરે છે, એ તો બધા અપ્રત્યાખ્યાન છે. આત્માની અંદરમાંથી ઓહો...! 'અતુલ ચૈતન્યમાત્ર-ચિંતામણિને...' ચૈતન્યમાત્ર ચિંતામણિ. ચૈતન્યમાત્ર કેમ કહ્યું? કે એમાં કોઈ રાગના વિકલ્પનો સંબંધ નથી. એવા ચૈતન્યમાત્ર ભગવાન ચિંતામણિને પ્રગટપણે પ્રાપ્ત કરે છે, તેને પ્રત્યાખ્યાન થાય છે. આહાહા...! આ તો બે દ્રવ્ય ન ખાવા, પાંચ દ્રવ્ય ખાવા, ફલાણા ખાવા એટલે થઈ ગયા પ્રત્યાખ્યાન. ત્યાગ કર્યો, પાંચ રસ ખાતા નથી, બે રસ ખાય. એ તો પરદ્રવ્યનો ગ્રહણ-ત્યાગ આત્મામાં છે નહિ. આહાહા...! અંતરમાં એ શુભભાવ છે અને અંતરમાં અહીંયાં શુદ્ધ અમૃતના સાગર છે, બેને ભિન્ન કરીને, પછી આત્માના અમૃતને પીને શુભભાવને છોડી દે. આહાહા...!

પછી 'અદ્વિતીય...' એની સામે બીજું કોઈ. એકલું 'અતુલ ચૈતન્યમાત્ર-ચિંતામણિને સ્ફુટપણે (-પ્રગટપણે) પ્રાપ્ત કરે છે.' આહાહા...! આવી વાત છે. ઝીણું... ઝીણું... અરૂપી ભગવાન છે. એને તો રંગ નથી, ગંધ નથી, રસ-સ્પર્શ નથી, પુણ્ય-પાપના વિકલ્પ એ તો ભિન્ન તત્ત્વ છે. જ્ઞાયક તો અભિન્ન છે. નવ તત્ત્વમાં ભિન્ન તત્ત્વ છે. નવતત્ત્વ છે કે નહિ? તો દયા, દાન, વ્રત, પરિણામ એ તો પુણ્યતત્ત્વ છે. હિંસા, જૂઠું એ પાપતત્ત્વ છે. એ બે થઈને આસ્રવતત્ત્વ છે. ભગવાન આત્મા તો આસ્રવતત્ત્વથી જ્ઞાયકતત્ત્વ ભિન્ન છે. આહાહા...! નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા કરે તો પણ એને પુણ્ય-પાપથી ભિન્ન આત્માની શ્રદ્ધા કરે તો થાય. આહાહા...! ઝીણું પડે. બોઝો પડે માણસને. આખી જિંદગી એમાં કાઢી. આ કર્યું... આ કર્યું... આ વ્રત કર્યાં, આ ભક્તિ કરી, પૂજા કરી, ગજરથ ચલાવ્યા. ગજરથ ચલાવ્યા અને દસ લાખ ખર્ચ્યાં. એ ધર્મ-બર્મ નથી. ગજરથમાં પાંચ-દસ લાખ ખર્ચ્યાં એ ધર્મ નથી. શુભભાવ છે. એ શુભભાવ-સુકૃત સ્વભાવની અપેક્ષાએ દુઃખરૂપ છે. આહાહા...! સાંભળ્યું જાય. કાન સાંભળી સાંભળીને ઓલામાં ફૂટ્યા હોય. આ કરો.. આ કરો.. ગજરથ ચલાવો, ફલાણું કરો, આ કરો. મુનિને આહાર દો તો કલ્યાણ થશે. અહીં કહે છે પરદ્રવ્યમાં જેટલો વિકલ્પ જાય એ બધું રાગ અને દુઃખ છે. આહાર દેવાનો ભાવ જે છે એ શુભભાવ છે. શુભભાવ એ દુઃખરૂપ છે. કોણ માને? માને ન માને સત્ય તો આ છે.

ત્રણલોકના નાથ ઈન્દ્રો અને ગણધરોની સમક્ષ આ વાત કરે છે. એ વાત આ છે. મહાવિદેહમાં ભગવાન બિરાજે છે. ત્યાં ગણધરો અને ઈન્દ્રો જાય છે. અરે..! નાગ, વાઘ, સિંહ સભામાં જાય છે. પ્રભુ આ વાત કરે છે. એ ‘કુંદકુંદાર્ય’ ત્યાંથી લઈને આવ્યા અને દુનિયા પાસે જાહેર કરે છે. મારા પ્રભુનું આ છે. તમને સમજાય, ન સમજાય પણ વાત-માર્ગ આ છે. આહાહા..! કહો, આમાં કષાયની મંદતા ક્યાં આવી? કષાયની મંદતાને દુઃખ કહ્યું. આહાહા..! સુકૃત. લૌકિક સદાચાર તો વળી જુદા. નૈતિકજીવન. પણ આ તો લોકોત્તર જૈનમાં કહેલો વ્રત, તપ આદિ કરુણાનુયોગમાં, વ્રત, તપ અને ભક્તિ ચરણાનુયોગમાં અનુયોગમાં કહેલો. એમાં જણાવ્યો છે. ભગવાને વ્યવહાર આવે. પૂર્ણ વીતરાગ ન હોય એને આવે. પણ તે રાગ અને દુઃખ છે. આહાહા..! એ છે એ દુઃખરૂપ છે એમ જણાવ્યું છે. ચરણાનુયોગમાં આવે છે. આહાહા..! કથાનુયોગમાં આવે. કથામાં અનેક પ્રકારે આવે. ભાવના કરી હોય તો સિંહ અને વાઘે. ‘રામચંદ્રજી’ને આહાર-પાણી આપતા હતા. ઓલો ગીધ પક્ષી માથે બેઠો હતો. ‘રામચંદ્રજી’ને વહોરાવતા. આપતા હતા. ગીધ પક્ષીને જાતિસ્મરણ થઈ ગયું. અને નીચે ઉતરી ગયું. શરીર આખું ફરી ગયું. સોનાની આંખ. નીચે આવીને બેસી ગયું. ‘સીતાજી’ને એમ થયું અરે..રે..! આ શું? આ જનાવર! કહે, સાંભળો એ પૂર્વનો રાજા વિરોધી હતો ત્યારે આ થયું છે. આહાહા..! એ જાતિસ્મરણ થયું. એ ગીધ પક્ષીને જાતિસ્મરણ થયું. જેની ચાંચ અને બે પાંખ સોનાની થઈ ગઈ અને ભગવાન ‘રામચંદ્રજી’ પાસે બેઠું હતું.

આત્મા છે તે ગમે તે હોય. શરીર ક્યાં આત્મા છે? સ્ત્રીનું શરીર, તિર્યચનું શરીર, પુરુષનું શરીર, એ તો જડ-માટી-ધૂળ છે. એ કાંઈ આત્મા નથી અને એની ક્રિયા એ પણ આત્માની નથી. આહાહા..! આ હાથ ચાલે છે એ આત્માથી નહિ, ભાષા બોલાય છે એ આત્માથી નહિ. એ તો જડની ક્રિયા છે. આહાહા..! આવી વાતું.

મુમુક્ષુ :- જડની ક્રિયા આપ કરો છો શું કામ?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- કોણ કરે છે? જડની ક્રિયાને કાળે જડની ક્રિયા થવાની હોય તે થાય. ભાષાવર્ગણામાંથી જે સમયે ભાષા થવાની હોય તે સમયે થાય. આત્મા એને ન કરી શકે. એમાં રાગ આવે એ રાગ વિકલ્પ છે.

મુમુક્ષુ :- બહુ જોરથી આપ તો ફરમાવો છો.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- વસ્તુ આમ છે. માનો, ન માનો, જગત છે દુનિયા. આહાહા..! એને આ વાત બેસવી બહુ કઠણ પડે. કારણ કે આખું પોષણ બીજું મળ્યું હોય, એમાં એકદમ ગુલાંટ ખાવી કહે છે... આહાહા..! એ શુભભાવની ક્રિયા દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! એમ ગળે ઉતારવું. એ આત્માના શુદ્ધઆનંદના સ્વાદ આગળ શુભક્રિયા દુઃખરૂપ છે. આહાહા..! ‘(-પ્રગટપણે) પ્રાપ્ત કરે છે.’ લ્યો. ૧૩૧મો કળશ થયો.

શ્લોક-૧૩૨ ઉપર પ્રવચન

૧૩૨મો કળશ.

को नाम वक्ति विद्वान् मम च परद्रव्यमेतदेव स्यात् ।

निजमहिमानं जानन् गुरुचरणसमर्चनासमुद्भूतम् ॥१३२॥

આ ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’નું આવે છે ને? ટીકામાં ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’નું મૂક્યું છે. નીચે એનો અર્થ. ‘ગુરુચરણોના સમર્ચનથી ઉત્પન્ન થયેલા...’ ભાષા કઈ છે? ગુરુના ‘સમ્યક્ અર્ચન; સમ્યક્ પૂજન; સમ્યક્ ભક્તિ.’ એનાથી ‘ઉત્પન્ન થયેલા...’ ભાષા જુઓ! ‘ગુરુચરણોના સમર્ચનથી ઉત્પન્ન થયેલા...’ એક વાત. એટલે ગુરુએ એને વીતરાગભાવે કહ્યું, કે વીતરાગભાવ એ ધર્મ છે અને શુભભાવ એ ધર્મ નથી. આહાહા...! ચાહે તે ગુરુની સાચી ભક્તિ એણે કરી.

‘ગુરુચરણોના સમર્ચનથી...’ ભાષા આમ છે, કે ગુરુએ એ કહ્યું. ‘આત્મ અવલોકન’માં આવે છે. ‘આત્મઅવલોકન’માં આવે છે, કે મુનિઓ દુનિયાને વીતરાગ.. વીતરાગ... વીતરાગ... વીતરાગનો ઉપદેશ આપે છે. વીતરાગનો ઉપદેશ આપે છે. વીતરાગભાવનો ઉપદેશ આપે છે. વીતરાગભાવનો ઉપદેશ આપે છે, રાગનો નહિ. ‘આત્મઅવલોકન’માં છે. વારંવાર વીતરાગપણું... વીતરાગપણું... રાગરહિતપણું, સમકિત રાગરહિતપણું, સમ્યગ્જ્ઞાનરહિત રાગરહિતપણું, ચારિત્ર રાગરહિતપણું, તપ પણ રાગરહિતપણું. એવા વીતરાગભાવની વારંવાર વાત કરે. આહાહા...! રાગથી આમ થાય અને રાગથી આમ થાય એવી વાત... એ ગુરુ પાસે સાંભળ્યું એમ કહ્યું.

એથી ‘ગુરુચરણોના સમર્ચનથી ઉત્પન્ન થયેલા નિજ મહિમાને...’ જુઓ! ગુરુએ એને બતાવ્યું એ. આહાહા...! પૂજા કરતા ગુરુએ બતાવ્યું આ. શું? ‘નિજ મહિમાને જાણતો કોણ વિદ્વાન...’ આહાહા...! પોતાનો મહિમા, પોતાના નિજ વૈભવ, આત્માના સ્વભાવનો મહિમા જેને છે એ ‘મહિમાને જાણતો કોણ વિદ્વાન ‘આ પરદ્રવ્ય મારું છે’ એમ કહે?’ આહાહા...! કેમ કે ગુરુએ એને એમ કહ્યું છે, કે જેટલા વિકલ્પ અને પરદ્રવ્ય છે એ તારા નથી, એ પર છે. તો ગુરુના ચરણ જેણે સેવ્યા એ ગુરુની પાસે સાંભળ્યું એ વિદ્વાન કોણ એવા છે કે પરદ્રવ્ય મારું છે અને એનાથી મને લાભ થશે. શુભરાગથી મને લાભ થાય એમ કોણ કહે? એમ કહે છે. આહાહા...! કેમ કે ગુરુએ એને એમ કહ્યું હતું. આહાહા...!

‘નિજ મહિમા...’ આવી ને? ‘સમર્ચનથી ઉત્પન્ન થયેલા નિજ મહિમા...’નો અર્થ એ. ગુરુની સેવાથી. ગુરુએ એને ઉપદેશ કર્યો. એને વીતરાગભાવ ઉત્પન્ન થયો. આહાહા...! છે? ‘નિજ મહિમા...’ ગુરુએ બતાવી. પ્રભુ! તારી મહિમાનો પાર નથી. અતીન્દ્રિય જ્ઞાન, અતીન્દ્રિય આનંદ, અતીન્દ્રિય શાંતિ, અતીન્દ્રિય સ્વચ્છતા, અતીન્દ્રિય પ્રભુતા, અતીન્દ્રિય

કર્તા-કર્મ-કરણ આદિ અનંતશક્તિઓનો સાગર, એ તારા અનંતાગુણ કહેવાને અનંતકાળ થાય તો પણ કહી શકાય નહિ. એટલી બધી શક્તિ તારામાં ભરી છે. આત્મા એક અને શક્તિ અનંત છે. એવો નિજ મહિમા એણે બતાવ્યો. ગુરુની સેવાથી એટલે ગુરુએ આ બતાવ્યું એટલે એનાથી ઉત્પન્ન થયું એમ કહેવામાં આવ્યું. આહાહા..!

એ તો પહેલા કહ્યું કે પરદ્રવ્યથી ઉત્પન્ન થાય નહિ. અહીં એ કહ્યું 'ગુરુચરણોના સમર્ચનથી ઉત્પન્ન થયેલા...' ઠીક. છે? સમર્ચન છે ને? સમ્યક્ અર્ચન છે ને? બરાબર પૂજા, બરાબર પૂજન, બરાબર ભક્તિ. તો જેમ કહ્યું એવું સાંભળ્યું, એવું માન્યું તો એણે બરાબર ભક્તિ કરી. એણે અત્યારે તો વ્યવહાર... વ્યવહાર... વ્યવહાર... નિશ્ચય વિનાનો વ્યવહાર. સમ્યગ્દર્શન નહિ. સમ્યગ્દર્શન તો આ છે. રાગમાં ધર્મ માને એ તો મિથ્યાત્વ છે. શુભરાગની ક્રિયામાં ધર્મ માને એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ જૈન છે જ નહિ. એ જૈન જ નથી. જૈન તો વીતરાગને વીતરાગતા માને, આ તો રાગને વીતરાગધર્મ માને તો એ જૈન પણ નથી. આહાહા..!

જગતની સાથે રહેવું અને જગતથી જુદું. આહાહા..! માર્ગ તો આવો છે, બાપુ! આહાહા..! એ ભલે આજ સમજે, કાલે સમજે, પછી સમજે પણ સમજે તો આ છે. બાકી એ વિના બધા થોથા છે. લાખો ખર્ચે, કરોડો ખર્ચે. કરોડોના મંદિર બનાવે, મોટા વરઘોડા કાઢે. આહાહા..! રથયાત્રા કાઢે, ગજરથ મોટા દસ-દસ લાખ ખર્ચાને ગજરથ કાઢે. એ ક્રિયા બધી જડની છે, એ તો પરની છે. એમાં એનો ભાવ હોય તો એ શુભ છે. એ શુભ એ દુઃખરૂપ છે. આવી વાતું છે. અરે..રે..! ક્યાં સાંભળે? કોણ સાંભળે આ? વીતરાગમાર્ગ આવો છે.

મુમુક્ષુ :- સંસાર જેને નજીક હોય એ સાંભળે.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- સંસાર જેને નજીક છે, અલ્પકાળમાં મુક્તિ થવાની છે. એને આ વાત બેસે. આહાહા..!

ણમો અરિહંતાણં, ણમો સિદ્ધાણં. એ વાણી તો જડ છે, પણ અંદર વિકલ્પ ઊઠે ણમો અરિહંતાણં એ રાગ છે અને રાગ એ દુઃખ છે. આવે. પણ છે દુઃખરૂપ. રાગ છે એ કલેશ છે. રાગ એ સુખ હોય? ચાહે તો શુભરાગ હોય. આહાહા..! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! 'નિજ મહિમાને જાણતો કોણ વિદ્વાન...' એને વિદ્વાન કહીએ કે જે પરદ્રવ્યને મારો માને નહિ. રાગને, શરીરને મારા માને નહિ. આ શરીરની ક્રિયા મારાથી થાય એ બિલકુલ ખોટી વાત છે. આ પગ ચાલે છે એ આત્માથી ચાલે છે એ બિલકુલ ખોટી વાત છે. આહાહા..! પગ-પગ જડ છે. પગ તો પરમાણુ માટી છે. એની પર્યાય પરની ક્રિયા થાય છે એ જડથી થાય છે. આત્માથી જડની ક્રિયા થાય એ માન્યતા અજીવને જીવ માન્યો અને રાગને ધર્મ માન્યો એ પુણ્યને ધર્મ માન્યો. બેય એક મિથ્યાદષ્ટિ છે. જૈન નથી. એને જૈનની ખબર નથી. આહાહા..! આવી જિંદગી જાય. એમ કહે. ૧૩૨ થયો.

ગાથા-૯૮

પયલિટ્વિદિઅણુભાગપ્પદેસબંધેહિં વજ્જિદો અપ્પા ।
 સો હં ઇદિ ચિંતિજ્જો તત્થેવ ય કુણદિ થિરભાવં ।।૧૮ ।।
 પ્રકૃતિસ્થિત્યનુભાગપ્રદેશબંધૈર્વિવર્જિત આત્મા ।
 સોહમિતિ ચિંતયન્ તત્રૈવ ચ કરોતિ સ્થિરભાવમ્ ।।૧૮ ।।

અત્ર બન્ધનિર્મુક્તમાત્માનં ભાવયેદિતિ ભવ્યસ્ય શિક્ષણમુક્તમ્ ।

શુભાશુભમનોવાક્કાયકર્મભિઃ પ્રકૃતિપ્રદેશબંધૌ સ્યાતામ્; ચતુર્ભિઃ કષાયૈઃ સ્થિત્યનુભાગબન્ધૌ
 સ્તઃ; એમિશ્ચતુર્ભિર્બન્ધૈર્નિર્મુક્તઃ સદાનિરુપાધિસ્વરૂપો હ્યાત્મા સોહમિતિ સમ્યગ્જ્ઞાનિના નિરન્તરં
 ભાવના કર્તવ્યેતિ ।

પ્રકૃતિ-સ્થિતિ-પરદેશ-અનુભવબંધ વિરહિત જીવ જે
 છું તે જ હું - ત્યમ ભાવતો, તેમાં જ તે સ્થિરતા કરે. ૯૮.

અન્વયાર્થ :- [પ્રકૃતિસ્થિત્યનુભાગપ્રદેશબંધૈઃ વિવર્જિતઃ] પ્રકૃતિબંધ, સ્થિતિબંધ, અનુભાગબંધ
 અને પ્રદેશબંધ રહિત [આત્મા] જે આત્મા [સઃ અહમ્] તે હું છું - [ઇતિ] એમ [ચિતયન્]
 ચિંતવતો થકો, (જ્ઞાની) [તત્ર એવ ચ] તેમાં જ [સ્થિરભાવં કરોતિ] સ્થિરભાવ કરે છે.

ટીકા :- અહીં, (આ ગાથામાં), બંધરહિત આત્માને ભાવવો-એમ ભવ્યને શિખામણ
 દીધી છે.

શુભાશુભ મનવચનકાયસંબંધી કર્મોથી પ્રકૃતિબંધ અને પ્રદેશબંધ થાય છે; ચાર કષાયોથી
 સ્થિતિબંધ અને અનુભાગબંધ થાય છે; આ ચાર બંધો રહિત સદા નિરુપાધિસ્વરૂપ જે આત્મા
 તે હું છું એમ સમ્યગ્જ્ઞાનીએ નિરંતર ભાવના કરવી.

ગાથા-૯૮ ઉપર પ્રવચન

૯૮ ગાથા.

પયલિટ્વિદિઅણુભાગપ્પદેસબંધેહિં વજ્જિદો અપ્પા ।
 સો હં ઇદિ ચિંતિજ્જો તત્થેવ ય કુણદિ થિરભાવં ।।૧૮ ।।

નીચે હરિગીત.

પ્રકૃતિ-સ્થિતિ-પરદેશ-અનુભવબંધ વિરહિત જીવ જે

છું તે જ હું - ત્યમ ભાવતો, તેમાં જ તે સ્થિરતા કરે. ૯૮.

આહાહા...! ‘ટીકા :- અહીં (-આ ગાથામાં) બંધરહિત આત્માને ભાવવો—’ આત્મા બંધરહિત માનવો જોઈએ. આત્મા અંદર વસ્તુ છે, દ્રવ્યવસ્તુ સત્તા છે. ત્રિકાળ નિરાવરણ અબંધ છે. બંધરહિત માનવો જોઈએ. આહાહા...! ‘સમયસાર’ની ૧૪મી ગાથામાં કહ્યું છે. ‘જો પસ્સદિ અપ્પાણં અબદ્ધપુટ્ટં’ ‘સમયસાર’ની ૧૪ અને ૧૫મી ગાથા. ‘જો પસ્સદિ અપ્પાણં’ જે કોઈ આત્માને અબદ્ધ દેખે તે જૈનશાસનને દેખે. આત્માને બંધ દેખે એ રાગ અને અજ્ઞાનને દેખે. આહાહા...! ૧૪મી અને ૧૫મી ગાથા. દર્શન-જ્ઞાન. ‘જો પસ્સદિ’ એમ છે ને? ‘જો પસ્સદિ’ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ કહે છે, જે કોઈ જીવ પોતાના આત્માને અબંધ દેખે... આહાહા...! બંધ નહિ. છે ને અહીંયાં? આવ્યું ને? બંધરહિત આત્મા અબંધ છે. બંધ બંધમાં છે, આત્મા આત્મામાં છે. આત્મામાં બંધ છે નહિ. ઓહોહો...!

‘અહીં (-આ ગાથામાં), બંધરહિત આત્માને ભાવવો—...’ બંધરહિત આત્માની ભાવના કરવી જોઈએ. બંધસહિતની ભાવના છોડવી જોઈએ. આહાહા...! અને ત્યાં તો ચોથું કહ્યું છે. જે કોઈ આત્માને ‘પસ્સદિ’ દેખે. અબંધસ્પષ્ટ, એ જૈનશાસનને દેખે. જૈનશાસનમાં આ કહેવું છે. ‘સમયસાર’ની ૧૫મી ગાથા છે. જે કોઈ પોતાના આત્માને ‘પસ્સદિ અપ્પાણં અબદ્ધપુટ્ટં અણ્ણમવિસેસં | અપદેસસંતમજ્જં’ એ ક્ષેત્રના કથન છે. વીતરાગની વાણી આ છે અને ભાવ આ છે. વીતરાગવાણીમાં પણ એમ કહ્યું છે, કે જે આત્માને અબદ્ધને દેખે એ જૈનશાસન છે. આહાહા...! વાતે વાતે ફેર. ભાવે ભાવે ફેર લાગે.

અહીં તો કહે, બંધરહિત... આહાહા...! આ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ની ગાથા છે. છે ને? ગાથા તો એની છે ને? ટીકા ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ની છે. ‘પયહિદિદિઅણુભાગપ્પદેસબંધેહિં વજ્જિદો અપ્પા |’ બંધથીરહિત આત્મા. આહાહા...! સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ, ધર્મની પહેલી શરૂઆતાવાળા આત્માને અબદ્ધ દેખે છે. એણે જૈનશાસન દેખ્યું. આત્માને બંધસહિત દેખે, રાગસહિત દેખે, એણે જૈનશાસન દેખ્યું નથી. આહાહા...! આકરું કામ છે. ‘અહીં (આ ગાથામાં), બંધરહિત આત્માને ભાવવો—...’ ભાવના એ કરવી જોઈએ. હું તો બંધરહિત છું. આહાહા...! ત્રિકાળ નિરાવરણ અખંડ એક પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય અવિનશ્ચર શુદ્ધપારિણામિક પરમભાવ લક્ષણ, નિજ પરમાત્મદ્રવ્ય તે હું છું. બંધ-ઈંદ્ર મારામાં છે નહિ. આહાહા...! બંધ છે એ જાણવાલાયક છે, જ્ઞાન કરવાલાયક છે. આદરણીય નથી. અબંધસ્વરૂપ તે આદરણીય છે. આહાહા...! એક એક વાતમાં ફેર. એને ક્યાં પહોંચવું?

‘બંધરહિત આત્માને ભાવવો—’ જોયું? આ ગાથામાં આત્માને બંધરહિત ભાવના કરવી જોઈએ. એમ નથી કહ્યું, કે પ્રકૃતિ અને પ્રદેશથી બંધ છે. સ્થિતિથી કષાયથી સ્થિતિ છે એમ આત્માને માનવું જોઈએ એમ કીધું નથી. એ પર્યાયમાં છે. બંધ વસ્તુમાં નથી. તેથી

વસ્તુની ભાવના કરવી હોય એણે બંધરહિત ભાવના કરવી. છે? ‘બંધરહિત આત્માને ભાવવો—’ ભાવવો એટલે ભાવના કરવી. ભાવના કરવી. આહાહા..! આત્માને ભાન બનાવવું. ભાન બનાવવું એટલે અંદર એમાં માલ છે એની ભાવના કરવી. પુણ્યની, દયાની, દાન, વ્રત, ભક્તિની ભાવના નહિ. આવું આકરું!

‘એમ ભવ્યને શિખામણ દીધી છે.’ એ પ્રાણી ભવ્ય જે છે, લાયક છે એને આ શિખામણ દીધી છે. ન સમજે, અભવી જીવ હોય એની વાત ક્યાં છે? વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)